

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ БІОТЕХНОЛОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

Кафедра фармакології та паразитології

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ

до виконання **курсової роботи** з дисципліни
«Паразитологія та інвазійні хвороби тварин»

для студентів: II–III курсів першого бакалаврського рівня за спеціальністю 211
– Ветеринарна медицина;
III–IV курсів першого бакалаврського рівня за спеціальністю 211 – Ветеринарна
медицина (ПРВО на основі ПЗСО (друга вища освіта))

УДК 619.616.99

Затверджено вченою радою
факультету ветеринарної медицини ДБТУ
(протокол № 2 від 21.12.2021 р.)

Розглянуто і ухвалено на засіданні кафедри
фармакології та паразитології ДБТУ
(протокол № 8 від 09.12.2021 р.)

Методичні вказівки до виконання курсової роботи з дисципліни «Паразитологія та інвазійні хвороби тварин» (для студентів: II–III курсів першого бакалаврського рівня за спеціальністю 211 – Ветеринарна медицина; III–IV курсів першого бакалаврського рівня за спеціальністю 211 – Ветеринарна медицина (ПРВО на основі ПЗСО (друга вища освіта)) / О.В. Нікіфорова, О.В. Мазанний, Ю.О Приходько, О.В. Федорова. Х. 2022. 10 с.

**Рецензент: кандидат ветеринарних наук, доцент
кафедри епізоотології та мікробіології М.М. Савенко**

Видання перше.

© О.В. Нікіфорова, О.В. Мазанний,
Ю.О. Приходько, О.В. Федорова, 2022

ЗАГАЛЬНА ІНФОРМАЦІЯ ПРО КЛІНІЧНУ РОБОТУ З ПАРАЗИТОЛОГІЇ

Однією з основних вимог сьогодення при підготовці лікарів ветеринарної медицини є високий рівень їх клінічної підготовки.

Клінічна підготовка лікаря ветеринарної медицини складається з освоєння теоретичних основ відповідної клінічної дисципліни, оволодіння практичними навичками і вміннями з питань діагностики, лікування та профілактики захворювань тварин.

Завершальним етапом у клінічній підготовці з паразитології є проведення, оформлення і захист курсової роботи, яка виконується на групі інвазованих тварин, або історії хвороби – результат лікування однієї хворої тварини.

Робота по збиранню матеріалу, його обробці, оформленню і захисту має на меті привчити студента до самостійного мислення і вмілого практичного застосування теоретичних знань при вирішенні різних виробничих питань, в майбутньому полегшує і скорочує молодому починаючому фахівцю адаптаційний період в практичних умовах, тобто в умовах праці за фахом.

У відповідності з навчальним планом при вивченні дисципліни «Паразитологія та інвазійні хвороби тварин» студенти факультету ветеринарної медицини II–III курсів першого бакалаврського рівня за спеціальністю 211 – Ветеринарна медицина; III–IV курсів першого бакалаврського рівня за спеціальністю 211 – Ветеринарна медицина (ПРВО на основі ПЗСО (друга вища освіта)) виконують курсову роботу. Названі види клінічних робіт переслідують одну, вище викладену мету, але вони мають і ряд своїх особливостей, на яких і буде акцентуватися увага нижче. Обидві виконуються під керівництвом викладача кафедри в період вивчення дисципліни.

1. КУРСОВА РОБОТА

Курсова робота з паразитології та інвазійних хвороб тварин виконується студентами самостійно в умовах клініки інвазійних хвороб і конкретного підприємства (навчально-дослідне чи інше сільськогосподарське підприємство, Харківський іподром, зоопарк, віварій та ін.), з якими кафедра паразитології підтримує тісний зв'язок. Перелік рекомендованих кафедрою тем курсових робіт додається (Додаток Б).

Тема курсової роботи визначається завідувачем кафедри чи ведучим курсу (поток) сумісно з викладачем, закріпленим за певною академічною групою (підгрупою). При визначенні теми може враховуватися і бажання студента.

У відповідності з існуючими вимогами курсова робота вважається закінченим виробничо-експериментальним дослідженням, виконаним на групі інвазованих тварин (6-8) і оформляється за нижче прийнятою схемою.

Схема викладення курсової роботи.

1. ВСТУП (1–2 с.).
2. ОГЛЯД ЛІТЕРАТУРИ (8–10 с.).

Коротка інформація про збудника захворювання.

Епізоотологічні дані.

Клінічні ознаки.

Діагностика

Лікувально-профілактичні заходи.

3. ВЛАСНІ ДОСЛІДЖЕННЯ (10–12 с.).

Коротка характеристика підприємства.

Епізоотична ситуація в господарстві (підприємстві).

Клінічний прояв захворювання.

Діагностика і диференціальна діагностика даної інвазії.

Лікування та шляхи профілактики захворювання.

4. ЗАКЛЮЧЕННЯ (висновки та пропозиції 2–3 с.).

5. ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ.

6. ДОДАТКИ.

Об'єм роботи у рукописному варіанті – 25–30 с., машинопис – до 20 с. Виконавців конкретної теми курсової роботи може бути один або два. Документально-доказовою частиною роботи є збір, ідентифікація та консервування виявлених збудників інвазії, макро- та мікрофотографії. Особливості консервування у скороченому вигляді викладено у додатку Г.

Пояснення до схеми.

1. Вступ. У вступній частині курсової роботи висвітлюються завдання ветеринарної медицини взагалі та ветеринарної паразитології зокрема, а також виконавець обґрунтовує вибір теми та її актуальність.

2. Огляд літератури. На початку розділу потрібно дати повно об'ємне визначення даної хвороби, її розповсюдження в Україні, світі, а також місце збудника чи збудників в сучасній системі тваринного світу, тобто в межах сучасної морфо-біологічної систематики.

Всі підрозділи огляду формуються на основі ознайомлення і узагальнення матеріалів, викладених в основній і допоміжній спеціальній літературі з даного питання. Виконавець курсової роботи аналізує дані спеціальної літератури обов'язково з порівняльно-критичним підходом, притримуючись вище викладеної схеми, звертаючи увагу також на ступінь і глибину вивченості того чи іншого питання. Виконавець повинен повніше висвітлювати ті питання, до яких матиме безпосереднє відношення при викладенні власних спостережень, аналізів та досліджень. Посилання на літературні джерела в тексті огляду обов'язкові і робити їх слід цифрами у квадратних дужках: цифра буде вказувати на порядковий номер джерела у переліку використаної літератури.

3. Власні дослідження. Цей розділ є основною складовою частиною курсової роботи і за об'ємом відповідає більшій її половині.

У підрозділі 3.1. дається загальна характеристика підприємства чи іншого місця, де виконувалася робота. Звертається увага на наявність землі, структуру

її використання, напрями господарської діяльності, наявність і структуру поголів'я різних видів худоби та ін., приділяючи основну увагу тому виду тварин, який має безпосереднє відношення до теми курсової роботи.

У підрозділі 3.2. аналізується епізоотологічна ситуація (епізоотичний стан) підприємства. Для цього бажано отримати і проаналізувати матеріали ветеринарної звітності за декілька минулих років (оптимально за три роки), результати лабораторних експертиз; вони зіставляються з матеріалами власного паразитологічного обстеження неблагополучного поголів'я з врахуванням віку тварин та пори року; з матеріалами обстеження об'єктів зовнішнього середовища на контамінованість інвазійними зародками зоопаразитів. Проби для такого обстеження відбирають у склянки (зскрібки з полів, стін, годівниць, перегородок), а також з кормових проходів та з вигульних майданчиків. Матеріали досліджень розміщують у тексті роботи у вигляді таблиць, діаграм, графіків. Ці дослідження дають змогу встановити джерела і резервуари інвазії, шляхи її поширення. Має значення визначення основних сприяючих розповсюдженню захворювання факторів.

У підрозділі 3.3. наводяться і аналізуються дані загального клінічного обстеження хворих тварин з урахуванням інтенсивності їх інвазування виявленими зоопаразитами. Подаються матеріали головним чином у описовому вигляді, іноді у вигляді таблиць.

У підрозділі 3.4. викладаються матеріали комплексної діагностики захворювання в умовах даного підприємства з застосуванням методів спеціальної (лабораторної) діагностики при житті і, по можливості, посмертно – за результатами розтину. В процесі діагностики виключаються захворювання, які мають подібний перебіг.

Нарешті, у підрозділі 3.5. наводяться результати порівняльної оцінки 2–3 специфічних хіміотерапевтичних препаратів чи методів комплексної терапії, застосованих на дослідних групах тварин. Кількість дослідних груп формується виходячи з кількості досліджуваних препаратів. В кожну групу слід включати до 10–15 тварин. Обов'язковим є формування і паралельне дослідження тварин контрольної групи, з допомогою якої встановлюються і контролюються зміни у дослідях.

Ефективність, а точніше, екстенсефективність (ЕЕ) лікарських препаратів визначається за різницею в результатах спеціального паразитологічного дослідження перед лікуванням та через 10–15 діб після курсу лікування. При цьому враховують дані клінічного спостереження. Бажано проконтролювати приріст маси тварин за результатами дворазового зважування їх: перед проведенням лікування та через 30 діб після його закінчення. Отримані в дослідях результати слід подати у вигляді таблиць.

Базуючись на матеріалах цього дослідження планують широкий виробничий дослід, який проводиться на всьому неблагополучному поголів'ї даного підприємства, з метою його повного оздоровлення від даної інвазії. При цьому використовується кращий з раніше досліджених препаратів, який задовольнив би господарів і в економічному відношенні. В цьому досліді також з

обов'язковим визначенням ефективності препарату, контроль за клінічним станом тварин та контроль за приростом маси тварин через місячний термін.

Заключною частиною розділу повинна бути розробка і представлення комплексного плану оздоровчих заходів в господарстві на перспективу. Останній розробляється з урахуванням отриманих даних з вивчення епізоотологічної ситуації, перебігу хвороби, ефективності лікарських препаратів, даних спеціальної літератури, керуючись при цьому ветеринарним законодавством та інструкціями.

4. Висновки та пропозиції. Вони формуються за результатами проведених досліджень і повинні носити підсумковий характер. Їх кількість визначається об'ємом і значимістю виконаної роботи. Вони викладаються у формі коротких тез. Кожний висновок повинен вмещувати конкретні дані, отримані виконавцем в процесі досліджень.

Практичні пропозиції повинні вмещувати в собі рекомендації для впровадження в конкретне підприємство, витікати з фактичного матеріалу, накопиченого під час проведення експериментальних досліджень.

5. Перелік використаної літератури. (Див. Додаток В).

6. Додатки. В цьому розділі розміщується ілюстративний матеріал (фотоілюстрації, рисунки, тощо), а також матеріали, які не ввійшли у текстову частину курсової. До числа таких документів можуть бути віднесені акти на обробки тварин, протоколи розтину тварин та ін.

В кінці роботи виконавець ставить дату і підпис!

Слід прийняти до уваги, що цей вид роботи може перейти на 4 курс у дипломну роботу.

Перелік рекомендованої кафедрою тематики курсових робіт додається (Див. Додаток Б).

ДЕРЖАВНИЙ БІОТЕХНОЛОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Інститут ветеринарної медицини та тваринництва
Факультет ветеринарної медицини
Кафедра фармакології та паразитології

КУРСОВА РОБОТА

на тему: Фасціольоз великої рогатої худоби і боротьба з ним в умовах
Навчально-виробничого центру ДБТУ
Харківського району Харківської області

Виконав: студент (-ка) 5 групи, 3 курсу
ІВАНЕНКО МИКОЛА ПИЛИПОВИЧ

Харків – 2022

Вимоги до оформлення «Курсової роботи»

Текст роботи друкується українською мовою у форматі редактора Microsoft Word 6,0 і вище.

Формат аркуша – А-4.

Шрифт – Times New Roman.

Розмір шрифту – 14 пт.

Інтервал між рядками 1,5.

Вирівнювання по ширині.

Поля: праворуч – 3 см, ліворуч – 1,5 см, зверху і знизу – 2 см.

Абзацний відступ – 1,25 см.

Обов'язкова нумерація сторінок: внизу, від центра.

Додаток Б – Перелік рекомендованих кафедрою паразитології тем курсових робіт з паразитології і інвазійних хвороб тварин

1. Організація і проведення профілактичних заходів у боротьбі з інвазійними хворобами тварин в умовах ферми СТОВ „_____”, Д..... району, Харківської області.
2. Досвід впровадження нового антгельмінтного засобу у боротьбі з трематодозною інвазією великої рогатої худоби в умовах ферми „_____”, району, області.
3. Порівняльна оцінка ефективності декількох антгельмінтиків при нематодозній інвазії свиней в умовах ферми _____,району,області.
4. Паразитози декоративних птахів і заходи боротьби з ними в умовах пташарні кафедри птахівництва ХДЗВА Дергачівського району, Харківської області.
5. Еймеріоз кролів і заходи боротьби з ним в умовах приватної ферми, вказати чиєї, район, область.
6. Еймеріоз телят і лікувально-профілактичні заходи боротьби з ним в умовах державного підприємства _____,району,області.
7. Стронгілоїдоз телят і боротьба з ним в умовах господарства.
8. Фасціольоз великої рогатої худоби і боротьба з ним в умовах державного підприємства НВЦ ХДЗВА Дергачівського району Харківської області.
9. Парамфістомідозна інвазія великої рогатої худоби і боротьба з нею та шляхи профілактики в умовах ферми НВЦ ХДЗВА Дергачівського району, Харківської області.
10. Парамфістомідозно-фасціольозна інвазія великої рогатої худоби, заходи боротьби з нею в умовах неблагополучної ферми.
11. Монієзіоз великої рогатої худоби і заходи боротьби з ним в умовах неблагополучної ферми молодняка великої рогатої худоби.
12. Гельмінтози овець і заходи боротьби з ними в умовах віварія ХДЗВА.
13. Аскариоз свиней і боротьба з ним в умовах неблагополучної ферми.
14. Езофагостомоз свиней і боротьба з ним в умовах неблагополучної ферми.
15. Кишкові нематодози свиней і заходи боротьби з ними в умовах неблагополучної ферми.
16. Сифункулятози великої рогатої худоби і боротьба з ними в умовах неблагополучної ферми.
17. Бовікольоз великої рогатої худоби і заходи боротьби з ним в умовах неблагополучної ферми.
18. Сифункулятозно-бовікольозна інвазія великої рогатої худоби і заходи боротьби з нею в умовах неблагополучної ферми.
19. Триходектоз коней і заходи боротьби з ним в умовах кінно-спортивної школи ХДЗВА, Дергачівського району, Харківської області.

20. Профілактика нематодозних інвазій коней в умовах кінно-спортивної школи ХДЗВА, Дергачівського району, Харківської області.

21. Організація лікувально-профілактичних заходів у боротьбі з нематодозами коней в умовах Харківського іподрому.

22. Заходи боротьби з сетаріозом великої рогатої худоби в умовах господарства „Восток” Ізюмського району, Харківської області.

23. Організація діагностичних досліджень і лікувальних заходів в умовах Харківського зоопарку.

24. Поширення і лікувально-профілактичні заходи в боротьбі з токсокарозою інвазією хижаків у Харківському зоопарку.

25. Стронгілідозна інвазія коней, боротьба з нею і шляхи профілактики в умовах кінно-спортивної школи ХДЗВА чи Харківського іподрому.

26. Стронгілятозна інвазія великої рогатої худоби і лікувально-профілактичні заходи у боротьбі з нею в умовах господарства.

27. Діагностика і заходи боротьби з інвазійними хворобами с.-г. тварин в умовах ферм приватних власників.

28. Значення кіз місцевих жителів у розповсюдженні інвазійних захворювань тварин у займищі р. Лопань Дергачівського району, Харківської області.

29. Дикроцеліоз овець і боротьба з ним в умовах віварію ХДЗВА Дергачівського району, Харківської області.

30. Нематодози декоративних птахів і боротьба з ними в умовах пташника кафедри птахівництва.

Додаток В – ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ.

Виконавець роботи приводить в переліку основні вітчизняні та іноземні літературні джерела за останні 10 років, які цитувались і мають відношення до тексту роботи. Допускається викладання літературних джерел у списку літератури як в алфавітному порядку, так і у порядку посилань у тексті.

Монографії є книги – використовуються незалежно від року видання. Перелічуються джерела в алфавітному порядку – автор, назва статті, збірки, журналу, місце видання, рік, сторінки та ін.

Окремі приклади складання бібліографічного опису приводимо нижче.

1. Сафиуллин Р. Т. Дегельминтизация свиней в специализированных хозяйствах / Р. Т. Сафиуллин // Ветеринария. – 1985. – № 3. – С. 38-41.

2. Галат В. Ф. Вплив акарицидних препаратів на гематологічні і біохімічні показники свиней, хворих на саркоптоз / В. Ф. Галат, В. О. Євстаф'єва // Ветеринарна медицина України. – К., 2001. – Вип. 5. – С. 26-28.

3. Галат В. Ф. Гістологічні зміни в шкірі свиней при саркоптозі / В. Галат, В. Євстаф'єва, В. Клемазов // Ветеринарна медицина. – 2004. – № 12. – С. 12-13.

4. Темний М. В. Вплив трихоцефал на післявакцинальний імунітет проти сальмонельозу свиней : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. вет. наук : спец. 03.00.20 «Паразитологія, гельмінтологія» / М. В. Темний. – Х., 1993. – 16 с.

5. Прус М. П. Бабезіоз собак (епізоотологія, патогенез та заходи боротьби) [Текст] : автореф. дис. ... доктора ветеринарних наук ; 16.00.11 «Паразитологія, гельмінтологія» / М. П. Прус ; НАУ. – К., 2006. – 39 с.

6. Вербицький П. І. Довідник лікаря ветеринарної медицини / П. І. Вербицький, П. П. Достоевський. – К. : Урожай, 2003. – 132 с.

7. Бакшеев П. Д. Справочник по охране труда и технике безопасности в животноводстве / П. Д. Бакшеев, А. В. Богдановский, В. К. Ивахно ; под ред. П. Д. Бакшеева. – 2-е изд., доп. и перераб. – К. : Урожай, 1985. – 200 с.

8. Манжос О. Ф. Ветеринарна протозоологія : навчальний посібник / О. Ф. Манжос, І. І. Панікар. – Полтава, 2006. – 144 с.

9. Гігієна тварин : підручник / М. В. Демчук, М. В. Чорний, М. О. Захаренко, М. П. Високос. – 2-ге видання. – Х. : Еспада, 2006. – 520 с.

10. Методи лабораторної діагностики паразитарних хвороб тварин (методичні рекомендації до виконання навчально-клінічної та виробничої практики з паразитології) / Ю. В. Приходько, В. І. Бирка, О. В. Федорова, О. В. Нікіфорова, О. В. Мазанний. – Х. : ХДЗВА, 2008. – 45 с.

11. Паразитологія та інвазійні хвороби тварин : практикум : навч. посібник / В. Ф. Галат, А. В. Березовський, М. П. Прус, Н. М. Сорока ; за ред. В. Ф. Галата – К. : Вища освіта, 2004. – 238 с.

ДОДАТКИ.

В додатки історії хвороби виносяться різного характеру ілюстративно-документальні матеріали (фотографії, рисунки та ін.), які нумеруються, підписуються і мають посилання в тексті роботи!

Додаток Г – Збір і консервування паразитів отриманих при виконанні курсової роботи чи історії хвороби.

1. Зібраних після дегельмінтизації гельмінтів (паразитичних черв'яків) для тривалого зберігання з метою використання для учбового процесу чи виготовлення музейних препаратів консервують у спеціальних середовищах.

Трематоди і цестод поміщають на добу у воду, де вони гинуть. Потім їх обережно пресують 30-40 хвилин в бак. чашці з 70 ° спиртом між двома предметними скельцями і перекладають у банку з 70 ° етиловим спиртом.

Нематод промивають у воді чи у фізіологічному розчині і переносять у посуд з рідиною Барбагалло (3 %-й розчин формальдегіду у фізіологічному розчині). Ларвоцисти цестод також консервують у рідині Барбагалло. Весь гельмінтологічний матеріал етикетують. В кожний посуд з отриманими паразитами кладуть тимчасову етикетку, де вказують вид тварини, назву органу чи паразита, П.І.Б. студента, який їх зібрав.

Після консервування гельмінтів тимчасову етикетку заміняють постійною, на якій вказують вид тварини, її номер, чи номер розтину, орган в якому знайдено паразита, підраховують і записують їх кількість. На другому боці етикетки вказують місцевість, дату розтину чи дегельмінтизації, П.І.Б. студента. Якщо встановлено вид гельмінта, то пишуть його назву. Етикетку вирізають зі щільного паперу і підписи роблять тушшю чи м'яким простим олівцем. Законсервованій і етикетованій матеріал зберігають у щільно закупореному посуді, що не допустити його випаровування, висихання, і пошкодження (знищення). Органи з паразитами фіксують у 10 %-у розчині формальдегіду.

2. Збір паразитичних членистоногих (іксодиди, волосоїдів, пухо- та пероїдів, вошей та бліх) проводять з урахуванням їх локалізації на тілі хазяїна. При збиранні пухопероїдів на тілі птаха чи волосоїда у ссавців волосяний чи пір'євий покрив тварини зволожують слабким розчином бутоксу чи неостомазану, а потім ектопаразитів збирають пінцетом, волосяною кісточкою чи пучками пальців, або вичісують густим гребінцем, збирають в пробірку. Мертвих членистоногих сортирують, консервують, готують учбові препарати.

Зберігають членистоногих на ватяному матрасі або в консервуючій рідині. Для їх зберігання використовують 70 ° спирт, 5 %-й водний розчин формальдегіду чи рідину Барбагалло. Об'єм рідини повинен в 15 разів перевищувати об'єм зібраних ектопаразитів. При помутнінні фіксуючого розчину його міняють. Етикетують за такою ж схемою (гельмінти).